

طریق شیخ انصاری به معصوم

سید محمود مرعشی نجفی

ترجمه محمد صحتی

شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۳. علامه جلیل، آیت‌الله حاج سید عبدالله بلادی موسوی یوشهری (بلادی سوم)، که به طریق عده‌ای، مانند شیخ علی اکبر همدانی، و وی نیز از حاج میرزا حسین نوری صاحب مستدرک و او نیز از شیخ خویش، عبدالهادی شلیله بغدادی، و هردو از شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کنند.

۴. پدر بزرگ ما علامه جلیل، آیت‌الله سید شمس‌الدین محمود حسینی مرعشی (م سال ۱۳۸۸ق) از طریق عده‌ای، از جمله: سید مرتضی رضوی کشمیری، و میرزا حسین نوری، از شیخ انصاری و به طریق وی.

۵. علامه آیت‌الله سید محمد مهدی موسوی غریفی بحرانی نجفی، از عده‌ای چون: شیخ محمد طاهای نجف نجفی، و او نیز از عده‌ای، از جمله از شیخ مرتضی انصاری و به طریق وی.

۶. علامه آیت‌الله سید ابوالقاسم حسینی دهکردی اصفهانی، از گروهی که از آنهاست: علامه میرزا محمد هاشم اصفهانی و او نیز از شیخ انصاری و به طریق وی.

۷. علامه ادیب آیت‌الله شیخ محمدعلی اردوبادی نجفی، از عده‌ای که از آنهاست: میرزا علی اکبر تبریزی و سید حسن صدر و شیخ علی مانع نجفی، که همگی از: میرزا حبیب‌الله رشتی و شیخ عبدالله مازندرانی و ملا محمد کاظم آخوندخراسانی روایت می‌کنند. و آنان نیز همگی از شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کنند.

۸. علامه آیت‌الله شیخ محمد حرزالدین نجفی، دارای آثار بسیاری مثل کتاب معارف الرجال و کتاب مراقد المعارف. وی از گروهی روایت می‌کند که شیخ محمد طاهای نجف نجفی از آنهاست، که از شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۹. علامه الحجة آیت‌الله شیخ میرزا محمد تهرانی عسکری که از گروهی به ویژه از علامه الحجة، جامع معقول و منقول، سید

شیخ مرتضی انصاری، یکی از شخصیت‌های درخشان اسلامی شمرده می‌شود که همانندش در جهان اسلام کمتر یافت می‌شود. وی یکی از مراجع بزرگ تقلید بود که علم و عمل و تقوا را جمع کرده بود. مقصود ما در این رساله مختصر، شناسایی شخصیت شیخ انصاری نیست، که او فراتر از آن است که قلم‌های ما می‌نگارند، بلکه می‌خواهیم بُعدی از جوانب شخصیت علمی و بی‌همتای وی را بیان کنیم؛ و آن، طریق وی به معصوم است.

تردیدی نیست که مرحوم والد علامه، فقیه رجال شناس، حضرت آیت‌الله‌العظمی سید شهاب‌الدین حسینی مرعشی نجفی - تغمده الله برحمته الواسعة - در میان مشایخ معاصر و پیشینیان، بزرگترین بود. بیش از چهارصد شیخ از شیوخ شیعه و سنی و زیدی در روایت حدیث به او اجازه داده بودند. برای آگاهی در این باره باید به کتاب الاجازة الکبیره مراجعه کرد، که والد مرحوم آن را برایم نوشته‌اند و به تازگی چاپ شده است. راه روایی بیشتر این شیوخ به شیخ انصاری می‌رسد، که در این رساله به بعضی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱. علامه آیت‌الله‌العظمی سید شهاب‌الدین حسینی مرعشی نجفی (۱۳۱۵-۱۴۱۱ق) - تغمده الله برحمته - به توسط عده‌ای روایت می‌کند که پدرش علامه آیت‌الله سید شمس‌الدین محمود حسینی مرعشی نجفی، صاحب کتاب مشجرات العلویین (م ۱۳۸۸ق) از آنهاست. وی نیز از عده‌ای، از جمله از پدرش علامه آیت‌الله سید علی، مشهور به سید الحکماء، از شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۲. علامه فقیه، محدث، آیت‌الله شیخ محمد باقر جازاری بیرجندی قاننی، نویسنده کتاب کبریت الاحمر، که به واسطه عده‌ای، از جمله محمد ابروانی و شیخ محمد حسن مامقانی، از

ابو تراب خوانساری روایت می‌کند، که وی نیز از گروهی، به ویژه از سید حسین تبریزی کوه کمری، و او نیز از استادش شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۱۰. علامه فقیه، آیت‌الله حاج میرزا حسن علیاری تبریزی که از عده‌ای که شیخ و استادش فاضل شریانی از آنهاست روایت می‌کند، که وی نیز از شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۱۱. علامه فقیه، آیت‌الله سید راحت حسین رضوی کوبالپوری هندی، که از گروهی که ملا محمد کاظم خراسانی، مشهور به آخوند، صاحب کفایه، از آنهاست روایت می‌کند، که او نیز از استادش سید میرزا حسن شیرازی، مشهور به مُجَدِّد (م ۱۳۱۲ق)، و او هم از شیخ و استادش، شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۱۲. علامه جلیل آیت‌الله محقق، دارای آثار بسیار، سید محسن امین عاملی، از گروهی که از آنان است شیخ محمد طاها نجف نجفی. وی نیز از عده‌ای که از ایشان است شیخ انصاری که به طریق وی روایت می‌کند.

۱۳. علامه پژوهشگر، آیت‌الله حاج شیخ محمد محسن، مشهور به آقابزرگ تهرانی، نویسنده الذریعه و طبقات، از گروهی که از آنان است علامه، سرآمد محدثان، میرزا حسین نوری صاحب مستدرک الوسائل (م ۱۳۲۰ق)، او هم از عده‌ای که شیخ انصاری از آنان است، به طریق وی روایت می‌کند.

۱۴. علامه محقق، فقیه ادیب، آیت‌الله شیخ محمدرضا ابوالمجد اصفهانی، از عده‌ای که علامه نوری از آنهاست، و او نیز از شیخ انصاری و به طریق وی.

۱۵. علامه فقیه، آیت‌الله ابو محمد سید حسن صدرالدین کاظمی عاملی، دارای آثار پرآوازه، از گروهی که از آنهاست شیخ علی بن خلیل رازی غروی (م ۱۲۹۶ق) و او نیز از عده‌ای که علامه شیخ انصاری از آنهاست و به طریق وی.

۱۶. علامه بزرگوار آیت‌الله حاج شیخ محمد حسین آل کاشف الغطاء نجفی، از عده‌ای که شیخ محمد کاظم آخوند خراسانی از آنهاست، به طریق وی از شیخ انصاری.

۱۷. علامه بزرگوار آیت‌الله شیخ ضیاءالدین عراقی غروی (م ۱۳۶۱ق) در نجف اشرف و مدفون در صحن شریف حیدری. او هم از شیخ و استادش ملا محمد کاظم خراسانی، به طریق وی از شیخ انصاری.

۱۸. آیت‌الله العظمی حاج آقا حسین طباطبائی قمی، از گروهی که شیخ و استادش علامه، آیت‌الله العظمی حاج میرزا

حسین خلیلی تهرانی نجفی، فرزند حاج میرزا خلیل تهرانی از آنهاست، که از شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۱۹. علامه فقیه، آیت‌الله میرزا ابوالحسن مشکینی نجفی که از محدث، شیخ میرزا حسین نوری و او نیز از شیخ انصاری و به طریق وی روایت می‌کند.

۲۰. علامه آیت‌الله العظمی شیخ عبدالکریم حائری یزدی، بنیانگذار حوزه علمیه. او نیز از شیخ و استادش میرزا حسن شیرازی، از شیخ انصاری، به طریق وی.

۲۱. علامه بزرگوار، فقیه، آیت‌الله شیخ محمد کاظم شیرازی عسکری نجفی، از عده‌ای که شیخ وی محدث نوری نیز از آنهاست، از شیخ انصاری، به طریق وی.

۲۲. علامه الحجّة آیت‌الله شیخ محمد حسین، پسر ملا حبیب‌الله سهامی تنکابنی رامسری؛ از شیخ و استادش حاج میرزا حبیب‌الله رشتی، مشهور به گیلانی. وی نیز از شیخ و استادش، استاد متأخران، شیخ انصاری، به طریق وی.

۲۳. علامه بزرگوار، عارف فرزانه، وارسته از دنیا و زینتهای آن، آیت‌الله شیخ مرتضی طالقانی نجفی، از عده‌ای که ملاحسین قلی همدانی از آنهاست، از شیخ انصاری، به طریق وی.

۲۴. علامه فقیه، عارف پرآوازه، دارای کرامتهای درخشان، حاج شیخ حسن علی اصفهانی، مشهور به نخودکی، از استادش سید مرتضی کشمیری، از ملا حسین قلی همدانی، از شیخ انصاری، به طریق وی.

۲۵. علامه محدث، دارای آثار پرآوازه، حاج شیخ عباس قمی، از استادش حاج میرزا حسین نوری صاحب مستدرک، از شیخ انصاری، به طریق وی.

۲۶. علامه آیت‌الله سید عبدالحسین آل شرف‌الدین عاملی، از عده‌ای که پدرش سید یوسف عاملی از آنهاست. وی نیز از عده‌ای که شیخش میرزا حبیب‌الله رشتی از آنان است، از شیخ انصاری، به طریق وی.

۲۷. علامه فقیه، آیت‌الله العظمی، سرپرست حوزه علمیه قم، حاج آقا حسین طباطبائی بروجردی، از عده‌ای که شیخ و استادش ملا محمد کاظم خراسانی، صاحب کفایه، از آنهاست، از مجدّد شیرازی محمد حسن، از شیخ و استادش، شیخ انصاری به طریقش.

۲۸. علامه بزرگوار، عارف حکیم، آیت‌الله میرزا محمد علی شاه‌آبادی اصفهانی، از شیخش علامه شیخ محمد بیدآبادی، از

شیخ انصاری به طریقتش.

۲۹. علامه رجال‌شناس، آیت‌الله شیخ عبدالله مامقانی، از عده‌ای که پدرش آیت‌الله العظمی شیخ محمد حسن مامقانی از آنهاست، از شیخ و استادش، شیخ انصاری به طریقتش.

۳۰. علامه آیت‌الله العظمی، سرپرست برتر دینی، سید ابوالحسن موسوی اصفهانی، از عده‌ای که محمد کاظم خراسانی، صاحب کفایه، از آنهاست، از مجدد شیرازی، از شیخ انصاری، به طریقتش.

۳۱. علامه اصولی، آیت‌الله میرزا حسین نائینی غروی، از شیخ و استادش ملای خراسانی، صاحب کفایه، از مجدد شیرازی، از شیخ انصاری، به طریقتش.

۳۲. علامه آیت‌الله شیخ محمد صالح حائری مازندرانی، ساکن سمنان، از پدرش علامه شیخ فضل‌الله مازندرانی، به طریقتش شیخ انصاری.

شیخ انصاری، به طریقت سه تن از نوادر دانشمندان روایت می‌کند:
۱. علامه بزرگ ملا احمد، پسر ملا محمد مهدی نراقی، صاحب کتاب المستند (م ۱۲۴۴ق). و او چنان که در اجازه‌اش به شیخ انصاری یاد کرده است، از عده‌ای روایت می‌کند:

از آنهاست پدر بزرگوارش علامه جلیل، ملا محمد مهدی نراقی (م ۱۲۰۹ق). و او هم از طریقت هفت شیخ خود: شیخ یوسف بحرانی صاحب حدائق، ملا محمد باقر بهبهانی، مشهور به وحید، شیخ محمد مهدی فتونی عاملی نجفی، ملا محمد جعفر کاشانی بیدگلی، ملا اسماعیل مازندرانی اصفهانی، ملا محمد مهدی هرنندی اصفهانی، و علامه حاج شیخ محمد کاشانی نوشابادی اصفهانی. هرکس به طریقت خود، که همگی منتهی به ملا محمد باقر مجلسی می‌شود، روایت می‌کنند.

و از آنها [از مشایخ ملا احمد نراقی] است علامه، دارای کرامت‌های درخشان، سید محمد مهدی طباطبائی نجفی، مشهور به بحرالعلوم، که از پنج شیخ خود: وحید بهبهانی، شیخ یوسف بحرانی، شیخ مهدی فتونی، سید حسین قزوینی، و ملا عبدالنبی قزوینی یزدی روایت می‌کند، و آنان نیز به واسطه شیوخ خود از مجلسی روایت می‌کنند.

و نیز از آنهاست علامه سیدعلی طباطبائی، صاحب ریاض، که از طریقت دایی خود، علامه ملا محمد باقر وحید، روایت می‌کند. و از آنهاست دانشور بزرگوار، میرزا مهدی شهرستانی حائری، که به طریقت سه شیخ خود: وحید بهبهانی، شیخ یوسف

بحرانی، و شیخ محمد مهدی فتونی، از مجلسی روایت می‌کند. و از آنهاست شیخ جعفر نجفی، نویسنده کتاب کشف الغطاء، که به طریقت شیخ و استادش وحید بهبهانی روایت می‌کند.

۲. شیخ انصاری از علامه سید صدرالدین عاملی (م ۱۲۶۴ق) و او نیز از مشایخ خویش، که بیش از ده شیخ می‌شوند، روایت می‌کند:

از آنهاست شیخ جعفر کاشف الغطاء، به طریقت وحید بهبهانی. و از آنهاست علامه بزرگوار سید جواد عاملی صاحب مفتاح الکرامه (م ۱۲۲۶ق) به واسطه شیخ خود علامه سید مهدی طباطبائی (بحرالعلوم) از طریقت وحید بهبهانی.

و از آنهاست علامه سید مهدی بحرالعلوم به طریقت خودش. و از آنهاست علامه سید محسن پسر سید حسن حسینی اعرجی کاظمی (م ۱۲۴۰ق)، از طریقت شیخ و استادش شیخ جعفر آل کاشف الغطاء نجفی.

اینک از باب تیمن و تبرک یکی از طریقت وی را به معصوم علیه السلام نقل می‌کنیم:

شیخ انصاری روایت می‌کند از علامه سید صدرالدین محمد عاملی (م ۱۲۶۴ق) و داماد علامه شیخ جعفر صاحب کتاب کشف الغطاء، و او از پدرش علامه سید صالح، و او از پدرش علامه سید محمد فرزند زین العابدین موسوی عاملی، و او از محدث مشهور شیخ محمد بن حسن حرّ عاملی، مؤلف وسائل الشیعه (م ۱۱۰۴ق) و مدفون در صحن شریف رضوی در مشهد امام علی بن موسی الرضا علیه السلام، و او از عده‌ای که از آنهاست علامه بزرگوار آقا حسین خوانساری مؤلف کتاب شرح الدروس (م ۱۱۰۶ق) و مدفون در تخت فولاد، در شهر اصفهان، و او از علامه بزرگوار ملا محمد تقی مجلسی دارای تألیفات بسیار و پدر مجلسی صاحب بحار (م ۱۰۷۱ق) در اصفهان، و او از عده‌ای که از آنهاست علامه ملا عبدالله شوشتری (م ۱۰۲۱ق)، و او از عده‌ای که از آنهاست ملا احمد اردبیلی، مشهور به مقدّس، صاحب کتاب مجمع الفائدة والبرهان (م ۹۹۳ق) در نجف اشرف و مدفون در ایوان طلا، در حرم شریف علوی، و او از سید علی صائغ، و او از شیخ زین الدین، معروف به شهید ثانی، شهید شده در سال ۹۶۵ق، و او از شیخ علی بن عبدالعالی میسی (م ۹۳۳ق)، و او از محمد بن محمد بن داود، مؤذن جزینی (پسر عموی شهید اول)، و او از شیخ علی پسر شهید اول، و او از پدرش شیخ اجل محمد بن مکی، معروف به شهید اول، دارای

التوحید، ص ۲۴].

۳. و شیخ انصاری از علامه شیخ محمد سعید دینوری قراجه داغی، معروف به صدتومانی، در گذشته در حدود ۱۲۵۰ق، روایت می‌کند، که وی نیز از علامه بحر العلوم به طریق وی روایت می‌کند. نامبردگان مشایخ معروف شیخ انصاری هستند؛ چه بسا که مشایخ دیگری نیز او را اجازه داده باشند، که ما بر اجازه‌های آنان اطلاع نیافته‌ایم.

و شیخ را به واسطه این مشایخ، شماری راه به سوی معصومان - صلوات الله علیهم اجمعین - است. و اما راه مشهورش به این ترتیب است:

[روایت می‌کند] از علامه ملا احمد نراقی، و او از عده‌ای که پدرش علامه ملا محمد مهدی نراقی از آنهاست، و او از عده‌ای که علامه وحید ملا محمد باقر بهبهانی از آنهاست، و او از پدرش ملا محمد اکمل، و او از علامه ملا محمد باقر مجلسی، صاحب کتاب بحار الانوار و کتابهای دیگر، و او از پدرش علامه ملا محمد تقی مجلسی اصفهانی، و او از شیخ خود ملا محمد بن حسین عاملی، مشهور به شیخ بهایی، و او از پدرش علامه شیخ حسین بن عبدالصمد عاملی، و او از شیخ و استادش شیخ زین الدین عاملی، مشهور به شهید ثانی، و او از شیخ علی بن عبدالعالی میسی، و او از شیخ علی پسر عبدالعالی کرکی، مشهور به محقق ثانی، و او از شیخ علی بن هلال جزائری، و او از احمد بن محمد بن فهد حلی، و او از شیخ علی بن خازن، و او از شیخ محمد بن مکی عاملی جزینی، مشهور به شهید اول، و او از سید علی بن محمد بن زهره، و او از علامه حسن بن یوسف بن مطهر حلی، مشهور به علامه، و او از جمال الدین احمد بن طاووس، و او از محمد بن محمد موسوی، و او از برهان الدین محمد بن محمد قزوینی، و او از شیخ منتخب الدین علی بن عیبدالله بن بابویه قمی، و او از پدرش عیبدالله، و او از پدرش حسن، و او از پدرش حسین، و او از پدرش علی بن حسین بن بابویه، و او از پدرش حسین بن موسی بن بابویه، شیخ صدوق، و او از محمد بن یعقوب کلینی صاحب کتاب الکافی، و به راههای وی که در کتاب الکافی یاد شده‌اند. و هرکه تفصیل را خواهد، به فصل پنجم از کتاب الاجازة الکبیره، نوشته والد ما، آیت الله العظمی مرعشی نجفی - اعلی الله مقامه الشریف - مراجعه کند.

آثار پرآوازه‌ای چون الذکری و البیان و الدروس و اللمعه، شهید شده در سال ۷۹۵ق، و او از سید عمیدالدین بن ابی الفوارس، و او از جمال الحق والملة والدین حسن بن یوسف بن مطهر، معروف به علامه حلی (م ۷۲۶ق)، در حله و مدفون در ایوان طلا در حرم شریف حیدری، و او از فیلسوف نام‌آور، خواجه نصیرالدین محمد بن محمد طوسی، صاحب کتاب تجرید (م ۶۷۲ق) و مدفون در حرم شریف جوادین، و او از پدرش محمد طوسی، و او از شیخ ابوالفتوح رازی، و او از شیخ عبدالجبار مقری رازی، و او از شیخ طائفة امامیه محمد بن حسن طوسی، مؤلف کتاب التهذیب و الاستبصار (م ۴۶۰ق) در نجف اشرف و مدفون در آنجا، و او از شیخ و استادش شریف علم الهدی سید علی فرزندی حسین (م ۴۳۶ق) که سید مرتضی خوانده می‌شود، و او از شیخ و استادش، شیخ راست و استوار محمد بن محمد بن نعمان، مفید (م ۴۱۳ق)، و او از ابو محمد بن حمزه علوی طبرسی، و او از محمد بن جعفر اسدی، و او از محمد بن حسین صوفی، و او از یوسف بن عقیل، و او از اسحاق بن راهویه که گفت: زمانی که ابوالحسن الرضا علیه السلام به نیشابور رسید، و خواست از آنجا خارج شود و به سوی مأمون رود، اصحاب حدیث به دورش گرد آمدند و گفتند: ای پسر رسول خدا! آیا ما را ترک می‌کنی و حدیثی به ما نمی‌گویی تا از تو استفاده کرده باشیم؟ و این در حالی بود که حضرت در کجاوه نشسته بود. پس سرش را از کجاوه بیرون کرد و گفت:

پدرم، بنده نیک‌کردار خدا، موسی بن جعفر مرا حدیث کرد و گفت: پدرم صادق، جعفر بن محمد، مرا حدیث کرد و گفت: پدرم ابو جعفر محمد بن علی، شکافنده علوم پیامبران، مرا حدیث کرد و گفت: پدرم علی بن حسین، سید عبادت‌گران، مرا حدیث کرد و گفت: پدرم سرور جوانان اهل بهشت، حسین، مرا حدیث کرد و گفت: پدرم علی بن ابی طالب علیه السلام مرا حدیث کرد و گفت: شنیدم که پیامبر صلی الله علیه و آله می‌گفت: خدای - جل جلاله - فرمود:

به راستی که من، منم خدایی که معبودی جز من نیست. پس تنها مرا عبادت کنید. هرکس از شما با شهادت لا اله الا الله و با اخلاص به سوی من آید، در پناه مستحکم من خواهد بود؛ و هرکس در پناه مستحکم من باشد، از عذاب من در امان خواهد بود.

راوی گوید: آن‌گاه که کاروان به راه افتاد، امام رضا علیه السلام ما را ندا کرد و [با صدای بلند] گفت:

با شرایط آن؛ و البته که ما از شرایط آنیم. [شیخ صدوق،